

Leernetwerken formatief evalueren gestart

‘Van losse eilandjes naar schoolbeleid rond formatief evalueren’

Veel scholen zijn ermee bezig: formatief evalueren. Ze willen af van het eenzijdig afrekenen op cijfers en zoeken een manier om leerlingen verantwoordelijk te maken voor hun eigen leerproces. Formatief evalueren is geen makkelijk toepasbare methode en dat maakt de uitdaging extra groot. SLO en de VO-raad starten daarom met twee leernetwerken formatief evalueren. Hierbij maken 23 scholen een plan van aanpak voor het succesvol invoeren van formatief evalueren op hun school.

DOOR KARLIJN MEULMAN

Steeds meer leraren willen af van het puur toetsen met cijfers en willen het leerproces van leerlingen een centrale plaats geven. Gerdineke van Silfhout, leerplanontwikkelaar vo bij SLO: ‘Bij formatief evalueren staan de leerdoelen centraal: waar werkt de leerling naartoe? Elke leeruitkomst wordt gebruikt om te bepalen waar de leerling staat en daar stemmen docent en leerling hun aanpak op af. Een standaardmethode voor formatief evalueren is er niet. Sommige scholen starten pilots waarin ze cijferloos lesgeven, andere benoemen leerlingcoaches of plannen keuze-uren voor verdieping. Het is een zoektocht en scholen zijn aan het experimenteren.’ Omdat formatief evalueren steeds meer leeft, besloten SLO en de VO-raad te kijken of er belangstelling was voor een gezamenlijk initiatief. Van Silfhout: ‘We organiseerden vorig jaar twee startbijeenkomsten *Toetsen om te leren* en die zaten binnen no time vol.’

Twee leernetwerken gestart

Tijdens de startbijeenkomsten bleek dat scholen behoefte hadden aan het uitwisselen van ervaringen en aan een professionaliseringslag rond het werken vanuit leerdoelen en feedback. Daarom zetten SLO en de VO-raad twee leernetwerken op. In leernetwerk 1 zitten dertien scholen die zich oriënteren op formatief evalueren. In leernetwerk 2 zitten tien scholen die daar al verder mee zijn. Dit jaar vinden vijf bijeenkomsten plaats en de eerste werd gehouden in maart. ‘Tijdens die bijeenkomst brachten we de doelen en ambities per school in kaart’, zegt Van Silfhout. ‘Nu gaan we aan de slag met het concretiseren:

wat gaan de scholen dit jaar doen om hun ambities te bereiken? Concrete leerdoelen en succescriteria formuleren en een plan van aanpak ontwikkelen zijn de volgende stappen.'

Antwoorden op concrete vragen

De leernetwerken zijn bedoeld om scholen te helpen bij het ontwikkelen van formatief evalueren op hun school. De scholen inspireren elkaar en er worden lezingen en werkbezoeken georganiseerd. Het doel is dat elke school na afloop van de bijeenkomsten een concreet plan van aanpak heeft voor het implementeren van formatief evalueren. 'Ook willen we informatie en instrumenten ontsluiten voor scholen die niet deelnemen aan de leernetwerken,' zegt Van Silfhout. 'Scholen willen antwoorden op concrete vragen: wat is een goede balans tussen summatief en formatief toetsen, hoe geef je effectieve feedback? We willen hun de handvatten bieden om hiermee aan de slag te gaan.'

Vaardigheden toetsen

Het Schoter in Haarlem neemt deel aan leernetwerk 2. De school is dit jaar gestart met vakoverstijgend lesgeven in de vwo-brugklas, XL-leren, waarbij de leerlingen naast de kernvakken werken aan complexe thema-opdrachten. De leerlingen gaan aan de slag met onderzoekend leren en vaardigheden krijgen een belangrijke plek in het curriculum. Maria de Voogd, projectleider vwo bij Het Schoter: 'De summatieve aanpak bleek te beperkt om vaardigheden te beoordelen. Daarom zijn we binnen het XL-leren begonnen met formatief evalueren. Bij andere vakken werken we daar ook al mee, bijvoorbeeld bij Nederlands in de bovenbouw van het vwo. De leerlingen geven in het kader van taalbeschouwing en taalkunde een presentatie over primaire en secundaire artikelen die ze gelezen hebben. Het doel is dat ze veel lezen, schrijven en presenteren, en dat ze verbanden leren leggen tussen artikelen. Hier hoeven we geen cijfers voor te geven. Als ze de inhoud niet begrepen hebben, kunnen ze ook geen presentatie geven.'

Feedback leren geven

De Voogd is enthousiast over formatief evalueren. 'Formatief evalueren gaat over de ontwikkeling van een leerling en niet alleen over het resultaat,' zegt ze. 'Dat maakt het zo'n krachtige aanpak. In de bovenbouw werkt het heel goed. Leerlingen zijn blij met de uitdaging en ze begrijpen wat deze nieuwe manier van leren inhoudt. In de onderbouw is het nog wat lastiger. Er is meer sturing nodig om het formatief evalueren hier in te vullen. We oefenen nog volop hoe we leerlingen het beste didactische feedback kunnen geven. Hoe ziet effectieve coaching eruit? Daarvoor laten we onze lessen observeren door een coach en dat bespreken we met elkaar. Ook evalueren we onze aanpak regelmatig. Zo hadden we het geven van cijfers voor de vakoverstijgende complexe opdrachten losgelaten, maar we gaan toch weer cijfers invoeren voor kennistoetsen per vak. Bij een vakoverstijgende aanpak kun je dan toch wat makkelijker toetsen of de basiskennis per vak in orde is. De vaardigheden blijven we formatief evalueren, met een inlegvel in het rapport bijvoorbeeld.'

Gezamenlijke taal ontwikkelen

Het Schoter wil het leernetwerk gebruiken om de kaders voor formatief evalueren scherp te krijgen en te bepalen hoe ze de aanpak verder kunnen doortrekken op school. 'We zoeken handvatten waarmee we kunnen evalueren waar we staan en wat onze vervolgstappen moeten zijn,' zegt De Voogd. 'In het leernetwerk

Cyclus formatief evalueren (SLO, 2017)

werken we met de bouwstenen voor verandering: wat heb je nodig om verandering te realiseren? We moeten als school een gezamenlijke taal ontwikkelen voor formatief evalueren. Ik gun elke school een leernetwerk: het is een mooie kans voor scholen om zich samen verder te ontwikkelen. Niet opgelegd van hogerhand, maar omdat ze zelf een verandering willen realiseren.'

Geen cijfercultuur meer

Het 4^e Gymnasium uit Amsterdam neemt ook deel aan leernetwerk 2. Rector Hetty Mulder: 'Formatief evalueren is een wind die waait door onderwijsland, en op onze school is het een soort orkaan. Onze docenten willen heel graag af van de cijfercultuur en daar werken ze hard aan.' Anne Veenstra, docent Nederlands: 'De toetsdruk bij leerlingen en docenten was enorm en we maakten ons druk om cijfers achter de komma. Maar onze school is geen kennisfabriek, we willen vooral kritische wereldburgers afleveren. Ik wil weten of een leerling de stof snapt, om daar vervolgens rijke feedback op te geven. Onze leerlingen zijn ook enthousiast over deze aanpak. Ze zeggen dat ze zich nu echt serieus genomen voelen.'

Gewoon dóen

Het 4^e Gymnasium heeft geen regels voor het experimenteren met formatief evalueren. Gewoon dóen, is het devies. Nienke Hamaker, docent Nederlands: 'De sectie Nederlands geeft bijvoorbeeld geen cijfers meer voor schrijfvaardigheid, maar geeft feedback op teksten tot de opdracht 'voldaan' is.' De school heeft een intervisiegroep opgezet met dertien docenten. Ze bespreken wat er goed ging, wat er beter kan en maken een nieuw plan voor de komende maand. Het 4^e Gymnasium schrijft nu een nieuw schoolplan voor de periode 2018-2022. Formatief evalueren is daarin een belangrijke pijler. Mulder: 'Wij willen het leernetwerk gebruiken om te bepalen hoe we pilots op een goede manier kunnen uitrollen over de hele school. We willen van eilandjes naar een gezamenlijk schoolplan. Hoe komen we daar en wat hebben we ervoor nodig? Scholen kunnen elkaar in het leernetwerk verder helpen, en we voorkomen zo dat we allemaal opnieuw het wiel aan het uitvinden zijn.' ●

► Karlijn Meulman is zelfstandig tekstschrijver.

Voor meer informatie over formatief evalueren: <http://curriculum-vandetoekomst.slo.nl/projecten/formatieve-evaluatie>.